

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

AIGÜES

L'ALACANTÍ

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECALL I TEXT
Josep-Antoni Palomares Varó

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Aigües, 235

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 963 874 023
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Aigües

ISBN: 978-84-482-6522-9

Depòsit legal: V-3020-2020

Impressió: gràfiques vimar

Ajuntament de Sagunt, 11 • Tel. 96 159 43 30 • Pícnova • València

www.avl.gva.es

AIGÜES

Aigües, municipi muntanyós de l'interior de la comarca de l'Alacantí, està situat a uns 341 metres sobre el nivell del mar. Es troba entre els vessants de migjorn i de llevant de la serra del Cabeçó d'Or, d'on brollen fonts, alguna d'aigua termal, que determinen la importància de l'aigua en tota la seua orografia. El terme municipal té 18,5 km² i limita al nord amb Relleu; a l'est, amb Orxeta i la Vila Joiosa; al sud-est, amb el Campello, i a l'oest, amb Busot i un enclavament d'Alacant. El poble té 963 habitants, majoritàriament valencianoparlants.

De la seua orografia destaca la serra del Cabeçó d'Or, una de les cotes més importants de tota la Comunitat Valenciana. El Cabeçó, que sobreix fortament en el relleu per la proximitat al mar, és un massís calcari que fa 1.205 metres d'alçària, amb cim pla i aiguavessants abruptes per la cara de ponent. De la falda de llevant arranquen el barranc Fort i el barranc dels Pintats, que formen el barranc d'Aigües. Este barranc fou part de l'antiga fita històrica que, d'acord amb el Tractat d'Almirra (1244) —el text del qual presenta les formes del topònim *Aguas* i *Auguas*—, va definir inicialment el límit meridional de l'antic Regne de València. En el context precisament de l'episodi històric de la firma d'aquell tractat, el nom de la població apareix també en la *Crònica* de Jaume I («la mola que és prop d'Agües», potser referint-se al Cabeçó). Segons Coromines, «al poble li ve el nom del riu d'Aigües, que és el que la frontera seguia i que demarca encara el subdialecte alacantí del valencià transsucrònic (Xàtiva-Alcoi-Dénia)».

El topònim *Aigües* està lligat a la presència de banys d'aigües termals, que daten de l'època anterior als romans; així ho indiquen les troballes arqueològiques que es van descobrir en 1816 no molt lluny del balneari. Entre les restes recuperades hi ha escalinates, columnes de marbre i monedes del temps de Juli Cèsar.

Al començament del segle XIX, la família del marquès del Bosch i de Torre d'en Pla va reclamar els banys i la propietat de l'aigua a l'Ajuntament d'Alacant. Després de molts anys de litigis es van convertir en propietaris dels banys i de l'aigua del municipi. En la segona mitat del segle XIX van encomanar les noves edificacions i les van transformar en una estació balnearia declarada d'utilitat pública. Les instal·lacions formaven un centre de repòs amb hotel de luxe, casino, parcs i bosc; a la vora de l'edifici principal hi havia un sanatori amb ermita, forn, botigues i parador. El balneari, que va suposar una gran inversió econòmica, fou un lloc freqüentat pels aristòcrates. Cal destacar entre els clients la reina Victòria Eugènia de Borbó.

Els components mineromedicinals de l'aigua termal serviren per a tractar malalties respiratòries i cardiovasculars durant el segle XIX i principis del XX. Acabada la Guerra Civil, el balneari es va convertir en preventori per a malalts de tuberculosi. En els anys seixanta es va tancar i va passar al patrimoni de l'Estat. En 1989 fou adquirit per una empresa privada amb la intenció de rehabilitar-lo i convertir-lo en estació termal, perquè, encara que es trobara tancat, l'aigua continuava qualificada com d'utilitat pública. En 2006 va tornar a canviar de propietari, una empresa de promoció immobiliària que hi va projectar la creació d'un complex hotel·ler de luxe que finalment no es va arribar a materialitzar.

Altres elements del patrimoni d'Aigües són la torre d'Aigües, del segle XIV, construcció defensiva de planta rectangular que dona nom a la barriada de la Torre; l'església de Sant Francesc, del segle XIX, en l'interior de la qual hi ha un llenç del segle XVIII de fra Antoni de Vilanova; el llavador, amb bassa i abeurador, construït en el segle XIX, i l'edifici de les escoles, construït únicament amb pedra i fusta.

L'orografia del terme condiona el conreu de la terra: l'agricultura de secà, que constituïx l'economia tradicional del poble, ha sigut la principal ocupació fins ben avançat el segle XX. Estos cultius, quasi tots arboris (garrofers, oliveres i ametlers), els cultius de regadiu (unes 30 ha), la ramaderia (principalment ovins) i la cria d'animals de granja (conills i gallines) han constituït les principals activitats socioeconòmiques fins a l'últim terç del segle XX. A hores d'ara el sector turístic, que progressa paral·lelament a la construcció, i el sector dels servicis són les principals activitats de l'economia local.

AIGÜES

Orografia

Alt del Molló
Alt dels Pintats
Clot dels Campellers
Cova de la Montanyesa
Cova del Tio Serrella
el Castellet
el Garroferet
el Picatxo
Foia de les Coves
Morret dels Corbs
Morret dels Moros
Morro de Baranyes
Morro de Saleteres
Morro del Bany
Morro dels Frasquitos

Morro dels Quintins
Ombria de Darrere de la Serra
Ombria de la Bacorera
Ombria de la Foia de Baix
Ombria del Picatxo
Ombria dels Pinets
Penya del Corb
Penya Roja
Pla de Coca
Pla de la Vall-llonga
Pla de Peres
Pla dels Alberoles
Pla dels Pinars
Pla d'Enmig
Serra del Cabeçó d'Or

Hidrografia natural

Barranc d'Aigües
Barranc de l'Amerador
Barranc de la Vitora
Barranc del Madronyal
Barranc del Paísà
Barranc dels Pintats
Barranc Fort

Barranquet del Bany
Barranquet del Cantal
Barranquet Fondo
Font del Cantal
Font de Baix de Baranyes
Fonteta dels Catxondos
la Goteta

Hidrografia artificial

Bassa de la Cava
Bassa del Cantal

Parat de la Cantarella
Pou del Cantal

Poblament

Aigües
Casa del Racó Ample
Caseta de la Solada
Caseta dels Oliverons
Finca de Baranyes

Finca de la Cava
la Torreta
Mas de la Palmera
Urbanització Serra Marina

Partides i paratges

Baranyes
el Cantal
el Ginebral
el Madronyal
el Maset
els Alcavors
els Plans
els Racons
l'Espino
l'Estacador
la Costera del Ginebral
la Flareta

la Foia Ampla
la Foia del Marqués
la Foia dels Morenos
la Foieta Amagada
la Palmera
la Solana
la Venteta
les Eres
les Foies
Racó Ample
Saleretes

Vies de comunicació

Camí d'Aigües al Pixador
Camí d'Aigües Baixes
Camí de la Bacorera
Camí d'Orxeta
Camí del Pla del Pinar
de la Montanyesa

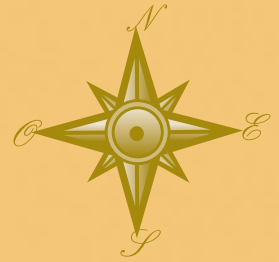
Camí dels Oliverons
Camí Vell d'Alacant
Camí Vell d'Alcoi
Carretera de Rellou
Carretera del Campello
Senda de la Bacorera

Altres llocs d'interés

Balneari d'Aigües
Castell d'Aigües

Venta de Baranyes

Aigües

TERME DE RELLEU

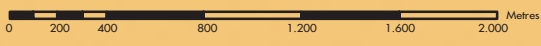
TERME D'ALACANT

TERME D'ORXETA

TERME DE LA VILA JOIOSA

TERME DE BUSOT

TERME DEL CAMPELLO

L'Alacantí

0 1.300 2.600 5.200 7.800 10.400 13.000 Metres